

Bekämpningsmedelsrester - provtagning

Här ger Livsmedelsverket vägledning om hur kraven i lagstiftningen kan uppnås. Vägledningen är inte bindande och utesluter inte andra sätt att uppfylla kraven.

Lär dig mer om provtagning av livsmedel för analys av rester av bekämpningsmedel. Vi beskriver regler och farokarakterisering av ämnena, situationer när provtagning är lämpligt, vad man bör tänka på vid provtagning och hur analyserade halter ska bedömas.

Farokarakterisering

Rester av bekämpningsmedel kan finnas i alla vegetabiliska livsmedel som behandlats med bekämpningsmedel under odling, lagring eller transport. Också behandling av grödor som används som djurfoder eller biocider som använts i djurstallar kan även innebära att rester förekommer i animalieprodukter, till exempel kött, mjölk och ägg. Rester kan även påträffas i yt- och grundvatten.

De bekämpningsmedel som används har någon form av skadlig effekt mot de organismer man vill bekämpa. I många fall medför detta att bekämpningsmedlen även kan vara skadliga för människor.

För att kunna bedöma bekämpningsmedlens skadliga effekter för människan så beräknar man för varje ämne vad ett acceptabelt dagligt intag (ADI-värde) är. För akut giftiga ämnen finns även en akut referensdos (ARfD).

De intagsberäkningar som har gjorts av resultat från vårt nationella kontrollprogram har visat på överskridande av ARfD i 1-3 fall per år. Vid överskridande av ARfD så kan man inte utesluta att en konsumentrisk föreligger. Inga överskridanden av ADI har förekommit.

Varför ta prov?

Produkter med resthalter över gällande gränsvärde får inte släppas ut på marknaden. Detta för att skydda konsumenterna. Att utföra provtagning och analys är en kontrollmetod för att se om lagstiftningen följs.

Livsmedelsverket kartlägger och övervakar halterna av bekämpningsmedelsrester i vissa livsmedel inom ett årligt provtagningsprogram. Programmet för bekämpningsmedelsrester omfattar cirka 1 500-2 000 stickprover per år som fördelas på olika typer av livsmedel, med fokus på livsmedel från växtriket. Rapportering av resultaten sker till den Europeiska myndigheten för livsmedelssäkerhet (EFSA).

De prover som tas inom Livsmedelsverkets provtagningsprogram ersätter inte kontrollmyndigheternas möjlighet att använda provtagning som kontrollmetod.

När ska man ta prov?

Det viktigaste är att säkerhetsställa att företagen har en fungerande egen kontroll för de livsmedel som de hanterar. Om man misstänker att så inte är fallet kan en provtagning vara motiverad. Sådana brister kan vara:

- Bristande sprutjournalföring i primärproduktionen.
- Fynd av icke tillåtna preparat vid inspektion av kemikalieförråd.
- Odling av intilliggande gröda med otillräcklig buffertzona så att kontamineringsrisk kan befaras.
- Misstanke om bristande hantering vid sanering/desinfektion med biocider i livsmedelslokal.
- Misstanke om att ej tillåtna växtskyddsmedel eller biocider använts inom produktion av ekologiska livsmedel.
- Importerade partier av livsmedel som kan orsaka höga intag av rester av bekämpningsmedel. Exempelvis sådana som äts i stora mängder av barn, har ätbart skal och äts utan upphettning, till exempel äpplen, vindruvor, jordgubbar och slanggurka. Detta i kombination med något av nedanstående fyra exempel kan vara en anledning till provtagning:

1. Importören har en nystartad verksamhet med leverantörer som är nya på marknaden vilket innebär att partiet med största sannolikhet inte har kontrollerats inom det nationella provtagningsprogrammet.

2. Importören har köpt partiet via mellanhand och har ingen vetskap om vilka bekämpningsmedel som har använts i produktionen.
3. Partiet kommer från ett land där man befarar att regelverket och kunskapen om användningen av bekämpningsmedel är bristfällig.
4. Produktionen är inte anpassad efter EU:s regler och gränsvärden.

Hur ska prov tas?

Det är mycket viktigt att provtagningen utförs korrekt för att provsvaret ska gälla som underlag för ett myndighetsbeslut. Provtagningsmetoden för offentlig kontroll av bekämpningsmedelsrester i livsmedel ska ske enligt direktiv 2002/63/EG. Här finns bland annat information om den provmängd som behövs tas ut av ett parti för att provtagningen ska anses som representativt för partiet. Provmängden varierar beroende på partiets storlek och vilken produkt som partiet består av. Provmängden regleras i tabell 1-5 i direktivet.

Bedömning av provsvar

Bedömning av analysresultat görs mot gällande gränsvärde som finns publicerat i Kommissionens databas via länken här nedanför. För att ett analysresultat ska betraktas som överskridande ska det uppmätta värdet inklusive mätosäkerheten vara högre än gränsvärdet. Om inte laboratoriet har angett någon mätosäkerhet i analyssvaret så tillämpas en generell mätosäkerhet på $\pm 50\%$. För att halten ska vara ett överskridande av gränsvärdet måste halten vara mer än dubbla gränsvärdet, till exempel 2,01 mg/kg vid ett gränsvärde på 1 mg/kg.

EU Pesticides database

Om du tror att resultatet innebär en hälsorisk och du är osäker på hur du ska tillämpa riskhanteringen kan du kontakta ansvariga för bekämpningsmedelsprogrammet på Livsmedelsverkets avdelning Säkra Livsmedel.

Senast uppdaterad 25 april 2023 Ansvarig grupp SV_DK